

Οι αστρονομικές γνώσεις του αγ. Νικοδήμου Αγιορείτη

/ [Πεμπτουσία](#)

Στην ενδιαφέρουσα επιστολή του Αγίου Προς Θωμάν [46] υπερασπιζόμενος την ησυχία της ασκητικής ζωής γράφει: «...Και αυτοί δε οι έξω φιλόσοφοι τω φωτί του φυσικού λόγου επόμενοι, εγνώρισαν την της ησυχίας ωφέλειαν, ο Πυθαγόρας εν τω όρει της Ίδης ησυχάζων, την πολυθρύλλητον εκείνην παρά τοις μαθηματικούς εύρηκε πρότασιν...». Υπονοεί προφανώς το πυθαγόρειο θεώρημα. Η πληροφορία είναι πιθανόν να αντλήθηκε από τον Πορφύριο τον Τύριο (233-304 μ.Χ.), στο έργο του «Πυθαγόρου βίος». [47] Αναφορές στον Πυθαγόρα ως φιλόσοφο, συναντάμε και σε άλλα έργα του. Στο «Συμβουλευτικό Εγχειρίδιο», [48] γίνεται εκ νέου αναφορά στον Πυθαγόρα και στο φερώνυμο θεώρημα, αναφέροντας και τη θέση στην οποία υπάρχει στον Ευκλείδη. [49] Η αναφορά συνυπάρχει με εκείνη στον Αρχιμήδη και στην προσπάθειά του να βρει, κατ' εντολήν του βασιλιά Ιέρωνα, την αναλογία σε ένα χρυσό στεφάνι του πολυτίμου μετάλλου, φυσικά χωρίς να το καταστρέψει. Αφορμή και για τις δύο αναφορές είναι η χαρά που προξενούν οι πνευματικές ηδονές ακόμα και στους «εξωτερικούς».

Στα «Πνευματικά Γυμνάσματα» και συγκεκριμένα στο «Περί ατάκτου έρωτος του πλούτου και των υπάρχόντων», γράφει: «...Όλοι αι τελειότητες της επιστήμης επ' άπειρον εκτεινόμενοι, δεν είναι άλλο παρά μία στιγμή, συγκρινόμενοι με την πλέον μικροτέραν τελειότητα της θείας χάριτος. Ερώτησε ένα μαθηματικόν, και ειπέ του ' ανίσως εγώ πολυπλασιάσω επ' άπειρον την επιφάνειαν ενός σώματος, ημπορώ ποτέ να συστήσω ένα σώμα; θέλει σου ειπεί όχι...». [50]

Ο Δημήτριος Κωτσάκης, ο οποίος διετέλεσε καθηγητής της φυσικομαθηματικής σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών σε μια σύντομη επιστολή του στο περιοδικό ΑΚΤΙΝΕΣ [51], αναφέρεται στις αστρονομικές γνώσεις του Αγίου και μάλιστα της εποχής του, τονίζοντας την ευκολία με την οποία χρησιμοποιεί σχετικές έννοιες. Στο βιβλίο «Νέα Κλίμαξ»[52] ο Άγιος αναφέρεται στη φύση και το χρώμα της Σελήνης, καθώς και ότι «τας αμπώτιδας, ήτοι τας πλημμύρας της θαλάσσης προξενεί». Στο ίδιο βιβλίο (σ. 86,342), ομιλεί για τις κινήσεις του Ηλίου και της Σελήνης. Μάλιστα για τις περισσότερες από τις αναφορές του, όπως αναφέρει ο καθηγητής Κωτσάκης «βεβαιώνει και η σύγχρονος Αστρονομία».[53]

Στο προαναφερθέν βιβλίο, αναφέρονται ονόματα παλαιότερων αστρονόμων και επιστημόνων,[54] όπως του «κορυφαίου Πτολεμαίου», του Πρόκλου, του Αριστοτέλη, του Πυθαγόρα, του Γαληνού, του Αλεξάνδρου του Αφροδισιεύς, του Νικηφόρου Βλεμμίδα, και του «Άραβος Αλή».[55] Η αναφορά στους νεότερους δεν γίνεται ονομαστικά, χρησιμοποιούνται οι εκφράσεις, «και παν το σύστημα των Αστρονόμων αποφαινεται»,[56] «οι νεώτεροι φιλόσοφοι, όσον μηχανικοί, άλλο

τόσον τολμηροί»,[57] «οι δε νεώτεροι»,[58] «όθεν και οι νεώτεροι γεωγράφοι»,[59] «κατά τους φυσικούς»,[60] «κατά δε τους νεωτέρους αστρονόμους»,[61] «πάντες σχεδόν οι Αστρονόμοι και παλαιοί και νεώτεροι και οι νεώτεροι λέγουν»,[62] «κατά τους νεωτέρους»,[63] «κατά δε τους νεωτέρους φυσικούς».[64]

Εξαίρεση αποτελούν δύο ονομαστικές αναφορές. Στην ερμηνεία του ενάτου Αναβαθμού του πλ. α΄ ήχου ο Άγιος γράφει: «...Αόρατος δε κόσμος ονομάζεται υπό των νεωτέρων εκείνος ο τόπος και το διάστημα όπου περιέχει τα τόσον μικρά ζώψια, τα οποία είναι αόρατα τελείως εις τους γυμνούς οφθαλμούς μας, δια μέσου δε του μικροσκοπίου ορώμενα, εις τρόπον όπου χίλια εξ' αυτών δύνανται να σταθούν εις την ακίδα μιας λεπτής βελόνης, καθώς ο νεώτερος φυσικός Λοβενόκιος[65] παρατήρησε· καθ' ένα δε είδος από αυτά είναι ένας μικρός κόσμος και διαμένει εν τω παντί ήδη επτά χιλιάδας χρόνων και επέκεινα· και κάθε άτομον εξ αυτών έχει σπλάγχνα και όλα τα εξωτερικά και εσωτερικά μέλη του σώματος, όσα είναι αναγκαία δια να τρέφεται, διά να ζη και διά να γεννά όμοιόν του...».[66]

Στη «Νέα Κλίμακα» συγκεκριμένα στην ερμηνεία του δωδεκάτου Αναβαθμού του πλ. δ΄ ήχου ο Άγιος δεν διστάζει να καταθέσει τις παρατηρήσεις του Γαλιλαίου, «διά του τηλεσκοπίου κατοπτεύσαντα», όσον αφορά τον αριθμό των αστέρων στις Πλειάδες, διορθώνοντας τους παλαιότερους και μάλιστα τον «θείον Βασίλειον».[67]

[Συνεχίζεται]

[46] Αγίου Νικοδήμου Προς Θωμάν, στο βιβλίο του Β. Πάσχου, *Εν ασκήσει και μαρτυρίω*, ε.α., σελ.56.

[47] Πορφυρίου, *Πυθαγόρου βίος*, Εισαγωγή-Μετάφραση-Σχόλια, Κ. Μακρής, εκδ. ΚΑΤΑΡΤΙ 2001, σελ. 90. Στην βιβλιοθήκη του Χρυσάνθου, υπήρχε το έργο του Πορφυρίου Λογική

[48] Αγίου Νικοδήμου του Αγιορείτου, *Συμβουλευτικό Εγχειρίδιο*, ε.α. σελ. 294.

[49] Το Πυθαγόρειο θεώρημα συναντάμε στον Ευκλείδη στο πρώτο βιβλίο των «Στοιχείων» Γεωμετρίας του (47η πρόταση) με σχετική απόδειξη που κατά παράδοση οφείλεται στον Πυθαγόρα που κατ' άλλη επίσης αρχαία παράδοση μετά την ανακάλυψή του αυτή θυσίασε προς τους θεούς Εκατόμβη γι αυτό και το θεώρημα αυτό ονομάσθηκε «Εκατόμβη» ή «Θεώρημα εκατόμβης».

[50] Αγίου Νικοδήμου του Αγιορείτου, *Πνευματικά Γυμνάσματα*, εκδ. οίκος Β. Ρηγόπουλου, εκδ. 6η, Θεσσαλονίκη 1971, στο Περί του ατάκτου έρωτος του πλούτου και των υπαρχόντων, σελ. 423.

[51] Περ. *AKTINEΣ*, τ.154 (1954), σελ. 472.

[52] Αγίου Νικοδήμου του Αγιορείτου, *Νέα Κλίμαξ*, εκδ. οίκος Β. Ρηγόπουλου, Φωτοτυπική ανατύπωση της εκδόσεως 1956, Θεσσαλονίκη 1976, σελ. 52.

[53] Περ. *AKTINEΣ*, ε.α.

[54] Αγίου Νικοδήμου του Αγιορείτου, *Νέα Κλίμαξ*, ε.α., σελ. 52, 191, 220, 279, 343.

[55] Ίσως πρόκειται για τον Άραβα γιατρό, φιλόσοφο, μαθηματικό, φυσικό και αστρονόμο, Άμπου Αλή αλ Χασάν Ιμπν αλ-Χαιτάμ (965-1039).

[56] Αγίου Νικοδήμου του Αγιορείτου, *Νέα Κλίμαξ*, ε.α., σελ.52

[57] Αγίου Νικοδήμου του Αγιορείτου, *Νέα Κλίμαξ*, ε.α., σελ.231.

[58] Αγίου Νικοδήμου του Αγιορείτου, *Νέα Κλίμαξ*, ε.α., σελ.279.

[59] Αγίου Νικοδήμου του Αγιορείτου, *Νέα Κλίμαξ*, ε.α., σελ.287

[60] Αγίου Νικοδήμου του Αγιορείτου, *Νέα Κλίμαξ*, ε.α., σελ.304

[61] Αγίου Νικοδήμου του Αγιορείτου, *Νέα Κλίμαξ*, ε.α., σελ.342.

[62] Αγίου Νικοδήμου του Αγιορείτου, *Νέα Κλίμαξ*, ε.α., σελ.343.

[63] Αγίου Νικοδήμου του Αγιορείτου, *Νέα Κλίμαξ*, ε.α., σελ.344.

[64] Αγίου Νικοδήμου του Αγιορείτου, *Κήπος Χαρίτων*, Ενετίησιν, παρά Νικολάω Γλυκείτω εξ Ιωαννίνων, σελ.32.

[65] Πρόκειται για τον Ολλανδό έμπορο και επιστήμονα Λέβενχουκ-Antonie Philips van Leeuwenhoek-(1632-1723). Θεωρείται ως ένας από τους ιδρυτές της μικροσκοπίας και της μικρογραφίας. Είναι ακόμη γνωστός για τις βελτιώσεις που επέφερε στο μικροσκόπιο. Συχνά του απονέμεται ο τίτλος του πατέρα της πρωτοζωολογίας και της μικροβιολογίας.

[66] Αγίου Νικοδήμου του Αγιορείτου, *Νέα Κλίμαξ*, ε.α., σελ.221.

[67] Αγίου Νικοδήμου του Αγιορείτου, Νέα Κλίμαξ, ε.α., σελ.342.